

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

IV.

2. *Papilio Alexanor* Esp.¹⁾

Esper, Die Schmetterlinge in Abbildungen. Suppl. tab. 110. Fig. 1. (1805). — *Polidamas* Prunner, Lepidoptera Pedemontana 69. (1798)

A szárnyak alapszíne kénsárga. A felső szárnyon a fekete tő és szegély közt 2 hosszú s ezek közt 2 rövid fekete harántsáv fut le; a hosszabbak egyike, a szegély előtt, széles és kékkel behintett, úgy hogy oszlottnak látszik, a belső szegélyig húzódik, szintúgy mint a tő felől levő, mely az alsó szárnyon folytatódván, a középsejtet átszeli s a fekete belső szegélylyel egyesül, de a szemfoltot el nem éri. A szemfolt kicsiny barnásvörös, kék és fekete hátárólja. A fogazott alsó szárny meglehetősen hosszú farkszerű nyujtványban végződik, széle fekete. Mögötte a felső szárny külső sávjának folytatásaként széles, közepén kékkel behintett fekete sáv húzódik a szemig. A középsejtet erős fekete folt zárja le. A csáp bunkója fekete, hegye sárga. A test fölül fekete. Nagysága 60—70 mm. A magyar korona területén csupán Dalmáciában fordul elő májustól júliusig. Az idevaló példányok megközelítik a görögországiakat, melyek a franciaországiaknál nagyobbak, sávjaik is szélesebbek.

Hernyója fehéres zöld, minden gyűrűt fekete és sárga. pettyek tarkáznak; 40—42 mm. hosszú, augusztusban él Seseli dioicum- és montanumon. *Bábja* szürke, fölül valamivel sötétebb. *Előfordul* még: Görög- és Olaszországban, déli Franciaországban, Kis-Ázsiában és Perzsiában.

3. *Papilio Machaon* L.²⁾

Linnaeus, Systema Naturae Ed. X. p. 462. (1758) : Esper, Die Schmetterlinge in Abbild. I. tab. 1. Fig. 1. (1777).

A szárnyak alapszíne kénsárga. A felső szárny töve szélesen fekete, sárga behintéssel, az elülső szegélyen 3 sávyszerű fekete folt van, melyek a széles fekete ereket érintik, a tő felől álló alatt kis fekete petty van, a fekete szegély mögött széles fekete sáv, mely belül sárga behintésű, és az alsó szárnyon folytatódva, sárga

1) Alexanor : görög hős neve.

2) Machaon : Asklepios fia, Podalirius testvére.

félholdacskák sorát zárja körül; az alsó szárnyon ez a sáv szélesebb, késsel kitöltött, a szemfoltig ér; a nagy vörös és barna szemfoltot befelé részben kék és feketeszín veszi körül; az alsó szárny farkszerű nyújtványban végződik. A csáp bunkója és a test felülete fekete.

Egész Magyarországon található, Budapesten április 8-tól május 29-ig, június 10-től július 28-ig és augusztus 11—27-ig, de nem oly gyakori mint a *P. Podalirius*, Nagyságra, színezetre és rajzolatra nézve igen változó. Hazai példányaink átlag 65—75 mm. szélesek, de találkozik példány, mely csak 60, és viszont olyan is, mely a 92 mm-t is megüti.

Az első ivadék rendszerint halvány kénsárga, a II. általában sötétebb, vöröses sárga, de akad az előbbi közt sötétebb, az utóbbi közt világosabb színű példány is. A II. ivadékok felső szárnyán a fekete szegélyvonal az erek mentén a rojtba belenyúlik, miáltal az némileg hullámos lefutásúvá válik; az I. ivadéknál ez a hullámos rajz gyakran hiányzik, úgy hogy a szegélyvonal egészen egyenes lefutású s a rojt alig vehető észre. Egy rendkívül nagy példányon (Aradról) az alsó szárny kék sávja igen széles s a fekete erek által alig megszakított, a rendszernél világosabb kék.

Az eltérő példányok közül legfeltűnőbb az élénk okersárga színű *var. aurantiaca* Spr.¹⁾ Szemfoltja, a típus szerint a törzsalaknál kisebb, olykor homályosabb is. Az előttem levő 3 példányon (Arad-, Zala- és Hunyad megyéből) a szem sem nem kisebb, sem nem homályosabb mint a szabályos példányokon, melyeknek szeme szintén hol kisebb és sötétebb, hol nagyobb és világosabb; fehér rajza azonban a sötét alapszínből igen élénken kirí. Ezt a fajváltozatot nyáron Budapesten is fogták.

Határozottan kisebb a szeme az *ab. Drusus*-nak¹⁾, melyet Fuchs a II. ivadék nősténye után állított fel, és mely a törzsalaktól csak potrohának sokkal keskenyebb fekete hosszanti sávja révén különbözik. A törzsalakhoz úgy viszonylik, mint a *Zauctaeus* a *Podalirius*-hoz. Ez Budapesten a hímen is előfordul.

Az *ab. Sphyrus* Hb.²⁾ (a típus szerint) a törzsfajnál kisebb (54—60 mm.), rajzolata erősebb sávjai szélesebbek, farka rövidebb, felső szárnyának szegély sávja széles fekete, az alsó szárny sötét sávjában sok a kék szín. Ily példányt Tomala Nándor fogott tavaszkor Budapesten.

¹⁾ A narancsszínű.

¹⁾ Drusus, római hadvezér.

²⁾ Sphyrus: fecskefaj.

Az *ab. bimaculata* Eim.¹⁾ a törzsalaktól csak abban különbözik, hogy a felső szárny csúcsán levő fekete petty alatt második kisebb petty (olykor csak pont) is mutatkozik. Egy-egy példányát fogták Aradon és Eperjesen. Ennek ellentéte az *ab. immaculata* Schulz.²⁾ melynél mind a két petty hiányzik. Ezt egy-egy példányban Eperjesen és Pujon (Hunyad megye) fogták. Az *ab. rubromaculatus* i. l.³⁾ alsó szárnyán szabálytalan vörös foltok mutatkoznak. Ilyent többször fogtak Budapest környékén. Ezekhez sorakozik az *ab. tenuivittata*,⁴⁾ melyet legújában Spengel állított fel (Zool. Jahrb. XII. 364); submarginális sávja a rendesnél jóval keskenyebb, miáltal az alsó szárny szegélybeli holdjai tetemesen megnagyobbodnak. Egybevágó hím példány Budapesten bából kelt ki nálam. Az Alpeseken 1700 m. magasságig röpül, a Himalaján 3000 m. ig.

Petéjét, mely gömbalakú, szürkés-fehér színű, egyenkint, de egymáshoz közel álló növényekre rakja le. *Hernyója* rendszerint két ivadékból fordul elő: az egyik május végétől június végéig, a másik július közepétől augusztus végéig, szórványosan III. ivadék is fellép szeptember közepétől végéig, sőt kivételesen egy ízben november elején is találtam. 45—48 mm. hosszú. Tápláló növényei: *Pimpinella saxifraga* és *magna* (pimpinella), *Daucus carota* (murok) *Anethum graveolens* (kapor), *Foeniculum officinale* (harmatkása), *Heracleum spondylium* (tápsir), *Ruta graveolens* (rufa), *Peucedanum oreoselinum* és *chabrei* (kocörd), *Apium graveolens* (zeller), *Carum carvi* (kömény), *Angelica sylvestris* (angyélka), *Fragaria vesca* (szamócza) és kivételesen *Dictamnus albus* (ezerjérfű) és *Petroselinum sativum* (petrezselem). A hernyó színezése, a fekete harántsávok megszálesbedése folytán változó; igen ritka az egészen fekete, minőt Tomala Nándor 1898-ban kettőt talált, mely szabályos lepkét adott. Kifejlődve 4—4,5 cm. hosszú.

Változatosabb a *báb* színezése. Az I. ivadéké sárgás zöld vagy világos zöld; belőle lesz a sötétebb színű törzsalak, valmint az *ab. awantiaca* és *Drusus*. A II. (és III.) ivadéknak kitelelő bábja ellenben egyszínű világosbarna vagy fekete hát- és oldalsávokkal, többnyire azonban sötétebb barna ugyan oly rajzzal, mely olykor az alapszínt csaknem teljesen elnyomja.

1) A kétfoltú.

2) A foltatlan.

3) vörös foltu.

4) A keskeny sávú.

Parazitái: Eusathina larvarum L., *Tachina papilionis* Brischke, *Eupogona setifacies* Rdi. és *Peleteria tessellata* F. Diptera-fajok; *Pteromalus emineus* Först. Chalcidida és *Psilomastax lapidator* Fabr. Ichneumonida-faj. Az utóbbi különösen elkeseredett ellensége; midőn a bábozódó hernyó bőrét levei s a báb még egészen puha, a fürkész még a tenyésző házikón levő hálósöveget is átrágja, és petéit úgy rakja le a bábba. A darázs kikeléskor mindig a szárnyak hüvelyét fúrja át.

Elterjedési köre: A kanári szigetektől Japánig (1—150°) és Laphontól Afrikáig, indiáig (68—25°), sőt Észak-Amerikáig is.

Adatok Szilágy megye bogár-faunájához.

Közli Dr. Zilahi Kiss Endre.

IV.

Dermestes Frischi Kug. Hadad, Zilah; *lanarius* Ill. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér; — *undulatus* Brahm. Hadad; — *lardarius* L. Zilah, Hadad, Tasnád, Sz. Cseh.

Attagenus Schaefferi Hbst. Hadad; — *piceus* Ol. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér, Bogdánd; — *pellio* L. Zilah, Hadad, Tasnád.

Anthrenus pimpinellae F. Hadad; — *scrophulariae* L. Hadad. *Orphilus niger* Rossi. Hadad.

Syncalypta spinosa Rossi. Tasnád.

Seminolus luniger Germ. Hadad; — *pilula* L. Zilah, Peér, Tasnád; — *fasciatus* F. Hadad.

Cistela sericea Forst. T. Szántó.

Platysoma compressum Hbst. Hadad, Zilah.

Hister inaequalis Ol. Hadad, Zilah, M. Goroszló; — *4-maculatus* L. Zilah, Tasnád, Peér; — *cadaverinus* Hoffm. Zilah, Hadad, M. Goroszló; *succicola* Thoms. Hadad; — *4-notatus* Scriba. Zilah; — *uncinatus* Ill. Zilah, Hadad.

Paromalus flavicornis Hbst. Peér, Tasnád, Szakácsi.

Saprinus nitidulus Payk. Hadad, Zilah, Tasnád; — *amoenus* Er. Hadad.

Platycerus cervus L. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér; *v. capreolus* Fuessl. Zilah, Hadad.

Dorcus parallelepipedus L. Hadad, Zilah, Tasnád, M. Goroszló

Systemocerus caraboides L. Zilah, Pele.